

FILOZOFIA

ČASOPIS ÚSTAVU FILOZOFIE A SOCIOLÓCIE
SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED

ROČNÍK 38, 1983, ČÍSLO 4

FILOZOFIA V SÚČASNEJ DOBE

(K XVII. svetovému filozofickému kongresu)

RUDOLF ŠÍMA, predseda Slovenskej filozofickej spoločnosti pri SAV

Žijeme v zložitej, náročnej a grandióznej dobe, v epoche revolučných spoločenských, vedecko-technických a kultúrnych premien, v epoche častých historických obrátov a zostrujúcich sa triednych zápasov, v epoche boja za komunistickú prestavbu sveta.

Ak mali dejiny vždy svoje problémy, v súčasnosti sa samé dejiny, ich tvorba a perspektíva stali jedným z najväčších problémov. Ľudstvo ako celok nikdy nebolo tak ohrozené ako v súčasnosti.

Ľudstvo získalo obrovskú silu a účinné prostriedky pre riešenie svojich problémov, pre boj za humánnu perspektívu. Táto sila a prostriedky prinášajú však so sebou aj takú hrozbu pre človeka a ľudstvo, aká nemá v dejinách obdobu. V podmienkach zostreného boja medzi silami socializmu a kapitalizmu táto skutočnosť je nielen nádejná, ale aj hrozivá, nielen veľa sľubuje, ale aj vážne varuje. Varovanie je o to vážnejšie a aktuálnejšie, že deštruktívne možnosti síl, ktorými dnes ľudstvo disponuje, sú väčšie ako konštruktívne možnosti. Sily vedy, techniky a civilizácie vôbec možno ľahšie rozpútať ako spútať a usmerniť v smere potrieb človeka a ľudstva. Ľahšie je nimi búrať a ničiť, než tvoriť a budovať. Nejde však o hrozbu zo strany tajomných mimoludských síl a zdrojov, ale zo strany ľudstva samotného, konkrétnejšie povedané, tej jeho časti, ktorá v záujme záchrany a zveľadovania kapitálu a vlastných privilégijí je ochotná obetovať záujem človeka a ľudstva.

Zodpovednosť za hroziace nebezpečenstvo nemožno zvaliť na fatálny vývoj vedy, techniky a pokroku vôbec, ako to urobil napr. bývalý prezident NSR W. Schel, keď napísal: „Nové moderné technické vynálezy priniesli so sebou riziká, ktoré pred tým nikto nepredvídal a nemohol predvídať, ktoré nikto nechcel, za ktoré nikto nenesie zodpovednosť. Slepó sledujeme pokrok, o ktorom nikto nevie, kam nás teraz i v budú-

nosti môže doviest. Nie my sami, a ani nie nami zvolení zástupcovia rozhodli o súčasných grandióznych zmenách, ale pokrok... Stali sme sa zajatcami pokroku.“ (1) Je to typický únik buržoázneho politika od spoluzodpovednosti za súčasné spoločenské dianie. Namiesto analýzy spoločenských síl, ktoré disponujú vedou a technikou, sa zodpovednosť zvaľuje na abstraktný pokrok. Politik si potom môže „pilátsky“ umyť ruky. O ideologické zdôvodnenie tejto koncepcie sa okrem iných pokúša známy západonemecký ideológ SPD G. Bahr takto: „Od roku 1945, od roku výbuchu prvej atómovej bomby v Hirošime sa politika márne pokúšala riešiť vedou vytvorený problém... Proti množstvu dôkazov, poznatkov a argumentov, ktorými nás veda zasypáva, je politik v princípe práve tak bezmocný ako občan.“ (2) Je nielen nezodpovedné, ale z hľadiska humanizmu, demokracie a slobody priam škandalózne, ak filozof zdôvodňuje neplánovitosť, živelnosť a nekontrolovateľnosť vedecko-technického pokroku a bezmocnosť človeka pred jeho dôsledkami záujmom slobody a demokracie, ako to robil na poslednom svetovom filozofickom kongrese v Düsseldorfe prof. Becker z NSR, keď doslova povedal: „Prijať predpokladu, že vedecko-technický pokrok ako celok nemožno plánovať, je cena, ktorú treba platiť za zachovanie liberálnej demokracie. Alebo naopak: Ak chceme liberálnu demokraciu, potom len za cenu neplánovitého pokroku.“ (3, s. 84) Takéto názory plodia sociálny pesimizmus a bezmocnosť človeka pred akousi tajomnou silou pokroku a umožňujú rozvoj iracionalizmu a mystiky.

Marxisti proti týmto pesimistickým názorom a technofobistickým postojom nestavajú lacné ilúzie o bezproblémovom riešení otázok rozvoja a riešenia vedecko-technického a civilizačného pokroku. Nerobia si nároky, že hravo riešia, alebo že dokonca vyriešili problematiku súvisiacu s rozvojom súčasného vedecko-technického a civilizačného rozvoja. Ukazujú však a zdôvodňujú riešiteľnosť týchto problémov, odhaľujú cesty a prostriedky ich riešenia, vytvárajú pre to priaznivé podmienky a organizujú reálne sily. Zároveň eliminujú zbytočné sociálne, ekonomické, politické, ideologické i gnozeologické prekážky a uvoľňujú všetky ľudské sily a schopnosti, ktoré sa v kapitalizme nielenže málo využívajú, ale ktorými kapitalizmus treťouhodne mrhal a mrhá. Uvedomujú si, že tieto problémy sa môžu úspešne riešiť len za predpokladu aktívnej účasti a uvedomelej činnosti všetkých pokrokových a humánných síl sveta. Skutočne len ľudstvo samo môže hrozbu sebazáhuby odstrániť. Na nikoho a na nič sa nemôže v tomto smere spoliehať. Nesmie však zľahostajnieť k svojmu osudu, ani podľahnúť pocitom zbytočnosti boja o seba. V ľudstve samom je „Archimedov bod“, ktorý umožňuje pohnúť dnešným svetom správnym smerom. Ľudstvo a svet sú tak spojené do celku. Spoločný osud jednotlivých ľudí, národov, krajín a celého ľudstva je vážnou výzvou pre každého človeka, národ, krajinu, aby sa nielen zodpovedne zamýšľali nad globálnymi problémami ľudstva a sveta, ale boli ochotní a schopní priložiť ruku k dielu pri ich riešení. Nikto

nemôže a nesmie zostať ľahostajný k tejto výzve, ani založiť ruky a čakať, ako sa situácia vyvinie. Ani filozof, ktorý má predpoklady vidieť globálne problémy sveta a ľudstva a objasňovať cesty, formy a prostriedky ich riešenia.

Marxisti a komunisti nikdy neboli a nie sú ľahostajní k osudom ľudstva. Už v *Manifeste komunistickej strany* Marx s Engelsom vyzdvihli myšlienku, že proletariát myslí a koná nielen za seba a v prospech seba, ale za celé ľudstvo a v jeho prospech. Bojom za svoju slobodu a vlastný humánný rozvoj bojuje za slobodu a humánný rozvoj celého ľudstva. V tom je podstata a hlavný zmysel historického humanizačno-emancipačného poslania medzinárodného proletariátu. Aj súčasní marxisti a komunisti spájajú rozvoj komunistického a revolučného hnutia so zodpovednosťou za rozvoj celého ľudstva. Nemožno preto označiť za marxisticky mysliaceho a komunisticky konajúceho toho, kto si neuvedomuje spojenie zodpovednosti za seba a socializmus so zodpovednosťou za celé ľudstvo a jeho budúcnosť. Preto marxista a komunista dialekticky a organicky spája triedny jazyk, triedne myslenie a konanie so všeľudským a individuálno-osobnostným jazykom, myslením a konaním na platforme marxizmu-leninizmu a historického poslania robotníckej triedy.

O skúmanie a riešenie problémov súčasnej epochy i osudov a problémov človeka a ľudstva v nej sa pokúšajú rozličné vedecké i umelecké disciplíny. Žiadna z nich však nemôže dať komplexnú a uspokojivú odpoveď na základné a pálčivé otázky súčasnej historickej epochy, ani vypracovať a realizovať návrh na ich koncepčné riešenie. Len marxisticko-leninská filozofia — ak ju nedefinujeme školsky, ale široko v svetonázorových a prakticko-premenných humánnych kontextoch — je schopná komplexne, so všetkou vedeckou náročnosťou a humánnou zodpovednosťou dať odpoveď na základné otázky súčasnosti, ktoré znepokojujú ľudstvo ako celok a každého človeka osobitne; podnecuje hlboký prienik do podstaty súčasnej epochy, pomáha odhaliť jej revolučný charakter, hlbinné hybné sily a komunistickú perspektívu. Jedine táto filozofia je duchovnou kvintesenciou našej epochy a spoľahlivým kompasom pre správnu orientáciu ľudí v nej i účinným ideovým prostriedkom pre humánnu komunistickú prestavbu sveta s ohľadom na človeka. V záujme človeka a ľudstva a ich slobodnej ľudskej perspektívy zjednocuje filozofia teóriu a prax, a sama sa stáva vedecky zdôvodneným a prakticky funkčným humanizmom a najvýznamnejšou a najpríťažlivejšou ideovou silou v pokrokovej a humánnej aktivite ľudstva. Preto bude úloha a aj potreba marxisticko-leninskej filozofie v živote celej ľudskej spoločnosti rásť, a to vo všetkých jej funkciách. Bez tejto filozofie je boj ľudstva za sebazáchranu a za humánnu perspektívu slepý. Duchovná a humánná slepota je v súčasnej dobe nebezpečnejšou chorobou ako forma somatickej slepoty. Treba si však uvedomiť, že filozofia nie je iba slúžkou či posluhovačkou abstraktným ideám humanizmu, pokroku, slobody, demokracie a budúcnosti, ale ideovou teoreticko-meto-

dologickou a svetónázorovou vodkyňou uvedomelého teoretického i praktického úsilia človeka a ľudstva za realizáciu týchto ideí v konkrétnych protirečivých spoločenských podmienkach a formách. Ak by tak nebolo, bola by filozofia iba bezmocným a smutným pokračovaním služobnícko-otrokárskeho poslania filozofie, tak ako to bolo v prípade „ancilla theologiae“, pokračujúc funkciou „ancilla scientiae“ a končiac funkciou „ancilla societatis“.

Uvedené myšlienky sú veľmi aktuálne v súvislosti s pripravovaným XVII. svetovým filozofickým kongresom, ktorý bude v auguste t. r. v Montreali (Kanada). Jeho všeobecnou témou je *Filozofia a kultúra*. Ako predošlých, aj tohto svetového filozofického kongresu sa zúčastnia predstavitelia filozofie z rozličných krajín sveta, ktorí budú reprezentovať rôzne filozofické prúdy, školy a aktivity s odlišným svetónázorovým, metodologickým, ideologickým a politickým základom. Dialóg medzi nimi bude v rozhodujúcej miere podmienený základným dialógom medzi marxisticko-leninskou vedecko-humánnou filozofiou a ostatnými filozofickými smermi, školami a aktivitami. Konštruktívny a obsažný dialóg o rozličných problémoch, ktoré nastoľuje nielen filozofický, ale aj spoločenský a kultúrny rozvoj i vedecko-technická revolúcia je nielen možný, ale v súčasnej epoche aj nevyhnutný. Takýto dialóg je potrebný najmä preto, že medzinárodná situácia a podmienky, v ktorých sa XVII. svetový kongres bude konať, sú podstatne horšie, ako to bolo na poslednom kongrese roku 1978 v Düsseldorfe. V tom čase aj buržoázni filozofi pôsobili v duchu jestvujúcej atmosféry zmierneného medzinárodného napätia i vedeckej spolupráce a dialógu medzi marxistami a nemarkxistami. Dnes je situácia podstatne horšia a kongresové rokovanie bude preto ťažšie a zložitejšie. Bude poznačené duchom „studenej vojny“, ideologickou diverziou a pokusmi o „križiacku výpravu“ proti marxistickej filozofii zo strany tých síl, ktoré sú orientované na najreakčnejšie imperialistické sily. Potvrďuje to už aj obdobie prípravy kongresu, boj o jeho obsahovo-tematické zameranie, obsadenie referátov, diskusných príspevkov i o vedenie jednotlivých plenárnych zasadnutí, sekcií, kolokvií atď. Predmetom dialógov a kritických diskusií ani na tomto kongrese nebudú len akademicko-filozofické otázky, ale aj živé aktuálne problémy života a praxe našej epochy, ktoré vyžadujú plastické objasnenie.

Marxisti sa nevyhýbajú dialógu so svojimi ideovými partnermi a protivníkmi, ale vyhľadávajú a podporujú konštruktívne a obsažné dialógy. Chápu ich ako čestnú a otvorenú, vecnú a tolerantnú konfrontáciu nielen názorov a záverov, ale aj východiskových pozícií, metodologických postupov, svetónázorových, politických a ideologických základov bez rušivých momentov, apriornej predpojatosti a nekalých pokusov vytíčiť z nich lacný ideologický kapitál. Nerobia si pritom ilúzie o zmieriteľnosti nezmieriteľného a tolerovaní netolerantného. Sú však presvedčení, že dodržiavanie takých zásad, ako je čestnosť a otvorenosť pri obhajobe

a uplatňovaní ideových pozícií, východísk, postupov, stanovísk, názorov a záverov nie je prekážkou, ale predpokladom reálnej vzájomne výhodnej spolupráce pri riešení spoločných problémov a spoločného postupu predstaviteľov rôznych filozofických smerov, škôl a aktivít v boji za záchranu a humánnu perspektívu celého ľudstva. Aj najostrejšie ideologické otázky a odlišné ideologické, svetonázorové a politické pozície možno a treba objasňovať a konfrontovať v diskusii výmenou názorov, a nie inými metódami a prostriedkami. Marxistí sú však proti uplatňovaniu pozície sily v dialógu, proti vnášaniu ovzdušia „studenej vojny“, proti apriornej predpojatosti, ohováraníu a vyhrážkam. Presadzujú, aby predmetom kongresového rokovania boli najmä otázky, ktoré majú všeobecnú filozofickú a všeobecnú ľudskú hodnotu a význam a ktoré môžu spájať pokrokové a humánne úsilie predstaviteľov rozličných filozofií pri záchrane ľudstva pred hroziacou katastrofou a v zápase o rozvoj ľudstva a jeho humánnu perspektívu.

Všeobecná téma XVII. svetového filozofického kongresu je priam predurčená na pozitívny obsažný dialóg medzi najrôznejšími filozofickými smermi, školami a aktivitami. Veď kultúra má v súčasnej epoche čoraz významnejší vplyv na spoločenský rozvoj a zároveň sama je čoraz viac pod vplyvom tohto rozvoja. Bez kultúry a kultúrnosti nie je možný humánný rozvoj ľudstva. Marx vyzdvihol filozofiu ako „žijúcu dušu kultúry“ a „duchovnú kvintesenciu doby“. (4, s. 117—118) Filozofiou kultúry môže byť filozofia len za predpokladu, že je „živou dušou kultúry“, že je kultúrnou filozofiou, ktorá sa usiluje nielen čoraz hlbšie poznať svet, ale ho aj prakticky zmeniť na svet kultúry, či na kultúrny svet, ktorý kultivuje a humanizuje človek. Skutočnú filozofiu a humánnu filozofickú aktivitu nemožno definovať a rozvíjať bez kultúry, a skutočnú kultúru bez kultúrnej filozofie. Väzba kultúry na filozofiu a filozofie na kultúru vytvára predpoklady, aby na základe otvoreného dialógu a kritickej diskusie rozličné filozofické smery, školy a aktivity ukázali mieru a kvalitu svojej kultúrnosti a humánnosti a prejavili pripravenosť a schopnosť aktívne sa zúčastniť na dnešnom zápase ľudstva o seba a svoju budúcnosť. Tematicko-obsahové zameranie kongresu dáva k tomu vhodnú príležitosť. Do tohto zamerania sa dostali aj témy, ktoré odvádzajú pozornosť nielen od filozofickej problematiky, ale aj od vedeckého a humanálneho poslania filozofie. Také sú napr. tieto témy: *Príslušné miesto náboženstva v budúcej civilizácii* i téma *Problematický charakter vedeckej racionálnosti*. Objavujú sa aj témy s provokujúcim antimarxistickým zameraním a cieľom odsunúť marxisticko-leninskú filozofiu a jej riešenie problémov do pozadia. Spolu s predošlými témami sledujú cieľ spochybníť materialistické chápanie dejín a sveta, ideu spoločenského pokroku, sociálnej zákonitosti, socialistickú revolúciu a najmä komunistickú perspektívu ľudstva.

Celkové obsahovo-tematické zameranie kongresu sa však vyznačuje serióznymi a aktuálnymi témami, ktoré budú predmetom pozornosti na

otváracom a záverečnom zasadaní, na štyroch plenárnych zasadnutiach, dvoch kolokviách a dvoch sympóziách, na tridsiatich štyroch zasadnutiach sekcií a na celom rade iných podujatí a foriém diskusie.

Pre informáciu čitateľov uvedieme aspoň najzaujímavejšie témy z najvýznamnejších podujatí kongresu: Kultúrne premeny a filozofia; Filozofické vymedzenie kultúry; Kultúra a hodnoty v historickom pohľade; Človek a kultúra v dnešnom svete; Filozofia a kultúra: výhľady do budúcnosti; Kultúra a civilizácia; Jednota a rozličnosť kultúr; Úloha filozofie v dejinách kultúry; Ideológia a kultúra; Výchova a kultúra; Dialektika človeka a kultúry; Porozumenie a boj medzi kultúrami; Veda, technika a kultúrna tvorba; Ženy a kultúra; Nový svet: tradície alebo nová tvorba?; Zrodenie, novozrodenie a zánik jednotlivých kultúr; Reč a umenie ako výraz kultúry; Kultúrne ideály; Sloboda, tvorivosť a sociálne štruktúry.

Organizátori kongresu ponúkli takúto definíciu kultúry: „Pod kultúrou rozumieme to, čo počas uplynulých stáročí vytvorilo ľudské myslenie a cítenie: hodnoty, symboly, mýty, reč, náboženstvo, umenie, veda, technika, právo, filozofia, sociálne a politické štruktúry atď. Kultúra je však viac ako len suma materiálnych a duchovných hodnôt, je to mnohovrstvová a dynamická skutočnosť, v ktorej človek stelesňuje svoje želania a zároveň mení sám seba a okolitý svet.“ Ide tu o chápanie kultúry ako vonkajšieho systému najrôznejších hodnôt, v ktorom človek žije a mení seba a okolitý svet.

Marxisti poskytujú komplexný pohľad na kultúru v jej kontextoch s celým prírodným a spoločenským svetom a sprostredkovanosti konkrétnej spoločensko-ekonomickou formáciou. Kultúru ako špecificky ucelený systém, ktorý slúži spoločenskému pokroku a humanizácii človeka, chápu v dvoch dialekticky spätých formách:

1. V predmetno-hodnotovej vonkajšej forme, t. j. v podobe mŕtvej spredmetnenej a objektivizovanej činnosti, v materiálnych a duchovných hodnotách, tradíciách, normách a pod. vytvorených ľudstvom, ktoré sú základom sociálno-kultúrnej dedičnosti a prenášajú sa z generácie na generáciu. Bez tejto formy niet kultúrnej kontinuity ani kultúry.

2. V osobnostno-činnostnej forme, t. j. v živšej konkrétnej činnosti a schopnosti ľudí oživovať, aktivizovať, osvojovať si predmetno-hodnotovú formu kultúry, meniť ju na štruktúrnú zložku svojej osobnosti a spôsobu života a na tom základe byť uvedomelým subjektom dejín, pretvárateľom sveta a tvorcom seba samého. Vďaka tejto forme kultúry sa predmetno-hodnotová forma kultúry mení z potenciálnej kultúry na aktuálneho kultúrnotvorného činiteľa, na aktuálny prostriedok kultivácie a humanizácie sveta a človeka.

Marxistickí filozofi venujú príprave na XVII. svetový filozofický kongres mimoriadnu pozornosť. Platí to predovšetkým o sovietskych filozofoch a o ich kongresovom organizačnom výbore. Okrem aktívnej účasti na príprave kongresu v medzinárodnom prípravnom výbore a prís-

lušnej aktívnej diplomacie vykonali veľa pozitívnej práce aj doma, najmä v záujme zodpovedného a včasného výberu a prípravy početnej sovietskej delegácie.

Špeciálne ku kongresu pripravili a pripravujú sovietski filozofi celý rad monografií ku kongresovej téme. Napr.: Filozofické a svetonázorové problémy vedy (1981); Vesmír a civilizácia (1981); Socializmus, človek a duchovné hodnoty (1981); Civilizácia a kultúra v historickom procese; Kultúra a inteligencia; Kultúra a človek: súčasné filozofické problémy; Filozofické a ekologické problémy civilizácie.

Okrem toho vzniká celý rad zborníkov s takýmito témami: Filozofia a kultúra (európske krajiny a USA); Filozofia a kultúra (krajiny latin-skej Ameriky);

Príspevky sovietskych účastníkov kongresu budú v zborníkoch na tému:

Filozofia a kultúra v ZSSR; Filozofia, veda, civilizácia; Socialistický humanizmus, kultúra, osobnosť.

Pripravuje sa aj zvlášťne číslo časopisu Spoločenské vedy v ZSSR, venované kongresovej téme.

Významnú úlohu v príprave sovietskych filozofov i verejnosti na budúci kongres sú kolektívne i individuálne príspevky ku kongresovej problematike, uverejňované takmer v každom čísle Voprosov filozofie z r. 1982.

Vari najvýznamnejším podujatím v príprave svetového filozofického kongresu s koordinujúcim a integrujúcim charakterom v rámci účastníkov kongresu zo socialistických krajín bola medzinárodná vedecko-teoretická konferencia konaná 21. — 23. apríla 1982 v Moskve na tému: *Filozofia, politika, kultúra* za účasti predstaviteľov akadémie vied z BLR, MLR, NDR, PLR, MoLR, VDR ČSSR a ZSSR. Na tejto konferencii sa prijal aj Otvorený list filozofov socialistických krajín k pracovníkom spoločenských vied celého sveta.

Tento zbežný výpočet hlavných podujatí a publikácií sovietskeho filozofického frontu svedčí o svedomitej, kvalifikovanej a zodpovednej príprave sovietskej filozofie a filozofov (nielen účastníkov kongresu) na toto vrcholné svetové filozofické podujatie. Predstavuje to kvalitný a hodnotný príspevok k teoretickým i praktickým otázkam kultúry, a základ a podnet pre vysokú kvalitu a úroveň kongresového rokovania.

Aj Slovenská filozofická spoločnosť v rámci svojich možností venovala kongresovej téme špecifickú pozornosť. V januári t. r. zorganizovala celoslovenský trojdňový teoretický interdisciplinárny seminár v Starej Turej na tému: *Filozofické problémy kultúry*. Zúčastnilo sa na ňom vyše šesťdesiat záujemcov zo Slovenska i Čiech z radov filozofov, etnografov, sociológov, umenovedcov i pracovníkov z oblasti výskumu a riadenia kultúry. Odznegli tu referáty na témy: Filozofia kultúry a kultúra filozofie (R. Šíma); Rozvoj a perspektíva socialistickej kultúry (D. Hajko); Ume-

nie v systéme kultúry (V. Brožík); Spôsob života a kultúra (P. Paška); Problémy teórie kultúry (J. Popelová); Veda, technika a kultúra (E. Duda); Človek a kultúra (A. Sirácky); Kultúra a civilizácia (J. Bodnár); Ideológia, kultúra a kultúrna politika (L. Čunderlík); Integrácia národných kultúr (J. Jermař). Odznel tu aj celý rad zaujímavých a hodnotných diskusných príspevkov, replík a dialógov.

V rámci prípravy na svetový filozofický kongres boli zaujímavé a poučné aj stretnutia funkcionárov Slovenskej filozofickej spoločnosti s predsedom FISP-u prof. A. Diemerom z Düsseldorfu v roku 1982 a generálnym tajomníkom FISP-u prof. E. Agazzim v marci t. r. i ich prednášky v rámci Slovenskej filozofickej spoločnosti so živou diskusiou.

Tak ako predošlé svetové filozofické kongresy, aj XVII. svetový filozofický svetový kongres je významnou udalosťou vo svetovej filozofickej obci a podnetným zdrojom pre aktivizáciu celej svetovej filozofickej verejnosti, nielen pokiaľ ide o kongresovú tému, ale aj o najzákladnejšie a najaktuálnejšie filozofické a spoločenské i ľudské otázky. Aktuálna je v tejto súvislosti známa Gorkého modifikovaná otázka: „Kam a s kým kráčate majstri filozofie?“ „Čo robíte a mienite robiť nielen vo filozofii a pre filozofiu, ale aj na základe a prostredníctvom filozofie pre aktuálne problémy života a pre človeka a ľudstvo?“

Kongresová téma si priam vynucuje od filozofov nielen postaviť si tieto otázky, ale aj čestne a zodpovedne na ne odpovedať a v zhode s odpoveďou aj konať. Otvorene treba povedať, čo ktorá filozofia, filozofická škola a aktivita prináša do rozvoja svetovej kultúry, čo robí, alebo nerobí, ale mohla a mala by robiť v prospech rozvoja kultúry a skultúrňovania človeka a ľudstvo. Veď človek a jeho všestranný harmonický osobnostný rozvoj je najvyššou kultúrnou hodnotou, ktorá dáva najhlbší zmysel všetkým ostatným kultúrnym hodnotám a aktivitám.

Marxistickí filozofi si uvedomujú nebezpečenstvo, akému je v súčasnosti vystavená kultúra a civilizácia i ich perspektíva, najmä pokiaľ ide o ich ohrozenie možnou nukleárnou vojnou, na ktorej majú určité sily objektívny záujem. Prípravou na vojnu si riešia vlastné ekonomické a politické problémy a chcú oslabiť svojho politického protivníka. Sú to reakčné sily imperializmu, najmä imperializmu USA, ktoré týmito antihumánnymi prostriedkami chcú riešiť svoje problémy vyplývajúce z vnútorných a sociálnych antagonizmov.

V tejto súvislosti vystupuje mier ako prvoradá politická a kultúrna hodnota a právo na mier a na život ako právo, ktoré dáva zmysel všetkým ostatným ľudským právam a slobodám. Boj za mier a mierový rozvoj človeka a ľudstva nemá alternatívu. Vzhľadom na súčasnú situáciu naozaj niet nič vážnejšie ako mier a nič hroznejšie pre človeka a ľudstvo ako nukleárna vojna. Ak sa nezachová mier, strácajú zmysel všetky ľudské práva a kultúrne hodnoty. Špecifická účasť filozofie a filozofov na boji za mier a proti vojne je pre každého filozofa kategorickým príkazom dneška. „Súčasný filozof, predstaviteľ politických vied alebo

pracovník kultúry nemôže zostať ľahostajný k nebezpečenstvu zostrovania medzinárodného napätia“ — píše sa v Otvorenom liste predstaviteľov filozofie socialistických krajín, adresovanom profesionálnym filozofom, politológom, sociológom a kultúrnym činiteľom rôznych krajín a regiónov sveta. „Ten, kto je za rozvoj ľudskej kultúry, priateľstva, národov musí uznať, že niet alternatívy pre mier. V týchto otázkach niet neutrality. Od každého vedca sa žiada jasné a jednoznačné vyjadrenie svojej politickej a morálnej pozície, opierajúcej sa o aktívny boj za mier, upevnenie dôvery medzi národmi, zastavenie pretekov zbrojenia. Vyzývame všetkých našich kolegov k aktívnym činom, aby sa vo svete vytvorila intelektuálna atmosféra pre zabránenie jadrovej vojny, atmosféra oslavy rozumu a spravodlivosti nad nerozumnou krátkozrakosťou, zlom, chamtivosťou i túžbou po ľahkom zisku.“

Slovenskí filozofi združení v Slovenskej filozofickej spoločnosti podporujú túto výzvu a svojimi činmi sa budú usilovať o jej realizáciu v živote a praxi. Želajú si, aby obsah tejto výzvy prenikol do kongresového rokovania i do jeho záverov.

Slovenskí filozofi urobia všetko pre to, aby naše i budúce pokolenie nebolo obeťou svetovej vojny a iných hrozieb, ktorým je dnes vystavené ľudstvo. Urobíme všetko, čo je v našich silách pre to, aby národy a ľudstvo ako celok žilo v mieri a bezpečnosti, rozvíjalo priateľstvo a spoluprácu najrôznejšími formami a prostriedkami v prospech humánneho rozvoja každého človeka a celého ľudstva. V účasti na boji za tieto ciele vidíme najvyšší zmysel našej filozofickej činnosti.

LITERATÚRA

1. SCHEL, W.: Der Beitrag der Bürgers zur Diskussion über die Grundwerte. In: Bulletin des Presse und Informationsamtes der Bundesregierung. N. 13, 15. 2. 1977.
2. BAHR, E.: Rede auf dem energiepolitischen Forum SPD am 28. 4. 1977, Köln.
3. BECKER, W.: Technischer Fortschritt und das Freiheitsverständnis der liberalen Demokratie. In: XVI. Weltkongress für Philosophie 1978. Sektions-Vorträge.
4. MARX, K. — ENGELS, F.: Spisy 1. Praha 1957.